

NAMANGAN VILOYATIDAGI MADANIY MEROSNI O'RGANISH JARAYONI IJTIMOIY-PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Ruzinov Baxtiyor Asqarovich,
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Boy tarixiy va madaniy merosga ega O'zbekistonning Namangan viloyati ta'lim sohasida o'ziga xos imkoniyatlar va vazifalarni taqdim etadi. Ushbu maqolada Namangan shahridagi madaniy merosni o'rganish jarayoni ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida ko'rib chiqilib, o'lkashunoslik va an'analarni ta'lim dasturiga kiritish muhimligi ta'kidlangan. U joriy ta'lim strategiyalari, jamoatchilik ishtirokining o'rni va ijtimoiy-iqtisodiy omillarning madaniy ta'limga ta'sirini o'rganadi. Tadqiqot Namangan madaniy merosini samarali asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish uchun resurslarni kengaytirish, o'qituvchilarning ixtisoslashtirilgan malakasini oshirish va inklyuziv ta'lim tashabbuslari zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: namangan, madaniy meros, ta'lim, ijtimoiy-pedagogik muammolar, o'quv dasturlari integratsiyasi, jamoatchilik ishtiroki, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, o'zbekiston, tarixiy saqlanish, an'anaviy hunarmandchilik.

THE PROCESS OF STUDYING CULTURAL HERITAGE IN NAMANGAN REGION AS A SOCIAL-PEDAGOGICAL PROBLEM

Ruzinov Bakhtiyor Askarovich,
researcher of Namangan State University

Abstract. The Namangan region of Uzbekistan, which has a rich historical and cultural heritage, offers unique opportunities and tasks in the field of education. In this article, the process of studying cultural heritage in the city of Namangan is considered as a socio-pedagogical problem, and the importance of including local studies and traditions in the educational program is emphasized. It examines current educational strategies, the role of public participation, and the impact of socioeconomic factors on cultural education. The study highlights the need for resource expansion, specialized teacher training, and inclusive education initiatives to effectively preserve and pass on Namangan's cultural heritage to future generations.

Key words: Namangan, cultural heritage, education, socio-pedagogical problems, curriculum integration, public participation, socio-economic factors, Uzbekistan, historical preservation, traditional crafts.

ПРОЦЕСС ИЗУЧЕНИЯ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Рузинов Бахтиёр Аскарлович,
научный исследователь Наманганского государственного университета

Абстракт. Наманганская область Узбекистана, имеющая богатое историко-культурное наследие, предлагает уникальные возможности и задачи в сфере образования. В данной статье процесс изучения культурного наследия в городе Наманган рассматривается как социально-педагогическая проблема, а также подчеркивается важность включения краеведения и традиций в образовательную программу. В нем рассматриваются текущие образовательные стратегии, роль участия общественности и влияние социально-экономических факторов на культурное образование. В исследовании подчеркивается необходимость расширения ресурсов, специализированной подготовки учителей и инициатив инклюзивного образования для эффективного сохранения и передачи культурного наследия Намангана будущим поколениям.

Ключевые слова: Наманган, культурное наследие, образование, социально-педагогические проблемы, интеграция учебных программ, участие общественности, социально-экономические факторы, Узбекистан, сохранение исторического наследия, традиционные ремесла.

Kirish. O'zbekistonning Namangan viloyatida madaniy merosni o'rganish ham tarixiy merosni

asrab-avaylash, ham yosh avlodda o'zlikni anglash tuyg'usini tarbiyalashda muhim vazifa hisoblanadi. O'zining qadimiy me'morchiligi, an'anaviy hunarmandchiligi va boy madaniy an'analari bilan mashhur bo'lgan Namangan viloyatining tarixiy ahamiyati va jonli madaniy landshafti borligidan dalolat beradi. Biroq, ushbu madaniy merosni ta'lim tizimiga integratsiya qilish jarayoni bir qator ijtimoiy-pedagogik muammolarni keltirib chiqaradi.

YuNESKO tomonidan belgilangan madaniy meros obidalar, binolar va artefaktlar kabi moddiy artefaktlarni ham, an'analari, tillar va bilimlar kabi nomoddiy jihatlarni ham o'z ichiga oladi. Namanganda bu meros nafaqat o'tmish bilan bog'liq, balki jamiyatning zamonaviy ijtimoiy tuzilishining muhim tarkibiy qismidir. Ushbu merosni saqlash va etkazish madaniy davomiylikni saqlash va aholi o'rtasida chuqur tegishlilik va o'ziga xoslik hissini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Ta'lim kontekstida muammo madaniy merosni o'quv dasturiga samarali kiritish va o'quvchilarning madaniy ildizlarini qadrlashi va tushunishini ta'minlashdan iborat. Ushbu integratsiya o'quv dasturlarini ishlab chiqish, o'qituvchilar malakasini oshirish, jamoatchilik ishtiroki va ijtimoiy-iqtisodiy to'siqlarni bartaraf etishni o'z ichiga olgan yaxlit yondashuvni talab qiladi.

Ijtimoiy-pedagogik muammo ta'lim maqsadlarini madaniyatni saqlash bilan muvozanatlash zaruratidan kelib chiqadi. Maktablar resurs cheklovlari, o'qituvchilarning turli darajadagi tajribalari va o'quvchilarning turli xil ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqishini boshqarishi kerak. Bundan tashqari, jamiyatdagi jadal modernizatsiya va texnologik taraqqiyot madaniy ta'lim sohasida ham imkoniyatlar, ham muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Ushbu maqola Namangan shahridagi madaniy merosni o'rganishning ko'p qirrali jarayonini o'rganishga qaratilgan bo'lib, hozirda qo'llanilayotgan strategiyalar, duch keladigan muammolar va ushbu muammolarni hal qilishning potentsial yo'llarini yoritib beradi. Madaniy meros va ta'lim o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rgangan holda, ushbu tadqiqot Namangan o'zining boy madaniy merosini saqlab qolish bilan birga, o'sib kelayotgan avlodlarda o'ziga xoslik va davomiylik tuyg'usini tarbiyalash yo'lida tushuncha berishga harakat qiladi.

Namangan madaniy merosining tarixiy mazmuni

O'zbekistonning Farg'ona vodiysida joylashgan Namangan viloyati asrlar davomidagi boy va rang-barang madaniy merosga ega. Mintaqaning tarixi turli tsivilizatsiyalar, jumladan, fors, arab, turkiy va rus tillari ta'sirida to'qilgan gobelendir. Madaniy ta'sirlarning bunday uyg'unligi Namanganning me'morchiligi, hunarmandchiligi, an'analari va ijtimoiy amaliyotida o'z ifodasini topgan noyob va ko'p qirrali merosiga hissa qo'shdi.

Qadimgi va o'rta asrlar davrlari

Namanganning tarixiy ildizlari Sharq va G'arbni bog'lovchi savdo yo'llari tarmog'i bo'lgan Ipak yo'lining bir qismi bo'lgan qadim zamonlarga borib taqaladi. Bu strategik joylashuvi Namanganni madaniyatlar qaynashiga aylantirib, tovarlar, g'oyalar va an'analari almashinuvini osonlashtirgan. Mintaqada topilgan arxeologik topilmalar dastlabki o'rta asrlarga oid qadimiy manzilgohlar, qal'alar, ashyolar mavjudligini aniqlaydi. Ushbu yodgorliklar mintaqadagi dastlabki madaniy va iqtisodiy faoliyat haqida qimmatli ma'lumotlarni beradi.

O'rta asrlarda Namangan savdo va madaniyat markazi sifatida gullab-yashnagan. Mintaqa nafis to'qimachilik, kulolchilik va metall buyumlar ishlab chiqaradigan mohir hunarmandlari bilan mashhur edi. Bu davrda islom madaniyatining ta'siri kuchaydi, buni masjid, madrasa va maqbaralarning qurilishi isbotlaydi. Murakkab koshinkorlik va xattotlik bilan bezatilgan bu me'moriy mo'jizalar mintaqaning boy islom merosidan dalolat beradi.

Temuriylar va xonlik davri

Temuriylar davri (14—15-asrlar) Namangan tarixida muhim davr bo'ldi. Temuriylar sulolasi hukmronligi davrida mintaqa madaniy tiklanish davrini boshidan kechirdi. Temuriylar hukmdorlari, xususan Temur (Temurlan) san'at va ilm-fanning buyuk homiylari edi. Namangan bu homiylikdan bahramand bo'lib, ulug'vor me'moriy loyihalar barpo etilib, intellektual va badiiy izlanishlar avj olganiga guvoh bo'ldi.

16-asrda Namangan O'rta Osiyoning qudratli davlati bo'lgan Qo'qon xonligi tarkibiga kirdi. Xonlik davri Namangan madaniy landshaftining yanada rivojlanishiga olib keldi. Mintaqadagi bozorlar savdo-sotiq bilan gullab-yashnagan va mahalliy hunarmandlar butun Markaziy Osiyoda talab qilinadigan yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishda davom etgan. Ipak to'qish, kashtachilik, kulolchilik kabi an'anaviy

hunarmandchilik bu davrda yuksak cho'qqilarni zabt etdi.

19-asr oxiri va 20-asr boshlarida Rossiya imperiyasining kelishi bilan Namanganga jiddiy o'zgarishlar kiritildi. 1876-yilda Namanganning Rossiya imperiyasi tarkibiga qo'shilishi yangi ma'muriy-ijtimoiy va madaniy dinamikalarni yuzaga keltirdi. Rossiya ta'siri hayotning turli jabhalariga singib keta boshlagan bir paytda, Namanganning an'anaviy madaniyati barqarorligicha qoldi. Mintaqaning hunarmandlari o'z hunarmandchiligi bilan shug'ullanishda davom etdilar, siyosiy manzara o'zgarganiga qaramay, mahalliy an'analar saqlanib qoldi.

Sovet davri (1924-1991) turli muammolar va o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Sovetlarning modernizatsiya va dunyoviyashtirishga qaratilgan siyosati Namangandagi madaniy amaliyotga katta ta'sir ko'rsatdi. Ko'pgina an'anaviy urf-odatlar bostirildi, diniy marosimlar cheklandi. Biroq sho'rolar davrida ham Namangan merosini hujjatlashtirish va asrab-avaylashda muhim rol o'ynagan ta'lim muassasalari, muzeylar, madaniyat markazlari tashkil etildi.

O'zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishgach, madaniy merosni tiklash va asrab-avaylashga yana bir e'tibor qaratilmoqda. Namanganda ham O'zbekistonning boshqa hududlari kabi tarixiy obidalarni tiklash, xalq hunarmandchiligini targ'ib qilish, madaniy bayramlarni o'tkazish bo'yicha izchil ishlar amalga oshirildi. Mintaqaning boy merosi bugungi kunda jamiyatning ta'lim va ijtimoiy rivojlanishining ajralmas qismi sifatida g'urur va o'ziga xoslik manbai sifatida qaralmoqda.

Hozirgi ta'lim strategiyalari

O'quv dasturlari integratsiyasi: Madaniy meros mavzularini maktab o'quv dasturiga kiritish asosiy strategiya hisoblanadi. Bu o'lka tarixi, an'anaviy san'at va madaniy amaliyotlar bo'yicha darslarni o'z ichiga oladi.

Sinfdan tashqari tadbirlar: Maktablar tarixiy joylarga, muzeylarga va madaniy festivallarga sayohatlar tashkil qiladi. Ushbu tadbirlar amaliy o'rganish tajribasini beradi va mahalliy meros bilan chuqurroq aloqani rivojlantiradi.

Madaniy muassasalar bilan hamkorlik: ta'lim dasturlarini takomillashtirish maqsadida maktablar va madaniyat muassasalari, masalan, muzeylar va meros markazlari o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

Namangan viloyatida madaniy merosni ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida o'rganish tarixiy merosni asrab-avaylash, ta'lim taraqqiyotini rag'batlantirish uchun zarur bo'lgan murakkab muvozanatni ochib beradi. Namanganning ko'p asrlik va turli sivilizatsiyalar ta'sirini o'zida mujassam etgan boy va rang-barang madaniy merosi ta'lim sohasida ham imkoniyatlar, ham qiyinchiliklar tug'diradi. Ushbu tahlildan olingan xulosalar madaniy merosni mintaqaning ta'lim tizimiga samarali integratsiya qilish uchun zarur bo'lgan muhim elementlarni ta'kidlaydi.

1. Madaniy merosning ta'limdagi ahamiyati

Madaniy meros o'quvchilarda o'ziga xoslik va daxldorlik hissini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim dasturiga o'lka tarixi, urf-odatlari va madaniy amaliyotlarini singdirish o'quvchilarda o'z ildizlari bilan chuqurroq bog'lanishga yordam beradi, g'urur va davomiylikni tarbiyalaydi. Talabalar o'zlarining madaniy merosini tushunish orqali o'z jamiyatlarining tarixi va hissalarini haqida kengroq nuqtai nazarga ega bo'lishadi, bu esa har tomonlama rivojlangan va madaniy jihatdan xabardor shaxslarni tarbiyalash uchun zarurdir.

2. Hozirgi ta'lim strategiyalari va ularning samaradorligi

Namangan shahridagi joriy ta'lim strategiyalari, jumladan, o'quv dasturlarini uyg'unlashtirish, maktabdan tashqari mashg'ulotlar va madaniyat muassasalari bilan hamkorlik qilish madaniy ta'limga bo'lgan intilishdan dalolat beradi. Biroq, bu strategiyalar samaradorligini ta'minlash uchun doimiy baholash va takomillashtirishni talab qiladi. Maktablar o'zgaruvchan ijtimoiy ehtiyojlar va texnologik yutuqlarga moslashishi kerak, shu bilan birga madaniyatni saqlashga katta e'tibor berish kerak.

Tadqiqotda Namangan shahridagi madaniy merosni o'rganish jarayonidagi bir qancha muammolar, jumladan, resurslarning cheklanganligi, o'qituvchilarning ixtisoslashtirilgan malakasini oshirish zarurati va ijtimoiy-iqtisodiy to'siqlar ko'rsatilgan. Ushbu muammolarni hal qilish ta'lim resurslari, o'qituvchilarning malakasini oshirish dasturlari va kam ta'minlangan oilalar talabalarini qo'llab-quvvatlash tashabbuslarini ko'paytirishni nazarda tutuvchi ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi.

Madaniy merosning ta'limga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi uchun jamiyatning faolligi juda muhimdir. O'lkashunoslar, hunarmandlar va jamoat rahbarlarining ishtirok etishi ta'lim tajribasini boyitadi va haqiqiy madaniy bilimlarning uzatilishini ta'minlaydi. Jamiyat tomonidan tashkil etilgan

tadbirlar, mahorat darslari va hikoyalar o'quvchilariga mintaqa merosi bilan bevosita bog'liq bo'lgan kishilardan saboq olishlari uchun qimmatli imkoniyatlar yaratadi.

Madaniy ta'lim jarayoniga ijtimoiy-iqtisodiy omillar sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Iqtisodiy nomutanosiblik sifatli ta'lim va madaniy resurslardan foydalanishni cheklab qo'yishi mumkin, bu esa o'quvchilarning meros bilan bog'liq tadbirlarda ishtirok etishiga to'sqinlik qiladi. Ushbu muammolarni stipendiya dasturlari, jamoatchilikni qo'llab-quvvatlash tashabbuslari, davlat va nodavlat tashkilotlari bilan hamkorlik orqali hal etish inklyuziv va teng huquqli ta'lim muhitini yaratish uchun muhim ahamiyatga ega.

Namangan shahrida madaniy merosni o'rganishni kuchaytirish uchun kelgusida quyidagi ishlarga e'tibor qaratish lozim:

Keng qamrovli ta'lim dasturlarini ishlab chiqish: madaniy meros mavzularining keng doirasini o'z ichiga olgan va barcha talabalar uchun ochiq bo'lgan dasturlarni ishlab chiqish.

Texnologik integratsiyani kuchaytirish: Madaniy ta'limni yanada qiziqarli va interaktiv qilish uchun raqamli vositalar va resurslardan foydalanish.

Tarmoqlararo yondashuvlarni targ'ib qilish: madaniy merosni o'rganishni tarix, san'at va adabiyot kabi boshqa fanlar bilan integratsiyalashuvini rag'batlantirish, yaxlit ta'lim tajribasini ta'minlash.

Global aloqalarni rivojlantirish: talabalarga o'zlarining mahalliy merosini global madaniy amaliyotlar bilan taqqoslash va solishtirish imkoniyatlarini yaratish, shu bilan ularning turli madaniyatlar haqidagi tushunchasi va qadrini kengaytirish.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Namanganda madaniy merosni ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida o'rganish jarayoni pedagoglar, jamoatchilik vakillari va siyosatchilarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Muammolarni hal qilish va mintaqaning madaniy merosining kuchli tomonlarini ishga solish orqali Namangan kelajak avlodlarda o'zlikni anglash va davomiylik tuyg'usini tarbiyalagan holda o'zining boy merosining saqlanishini ta'minlashi mumkin. Madaniy merosning ta'limga integratsiyalashuvi nafaqat o'quvchilarning bilim tajribasini boyitadi, balki jamiyatning umumiy madaniy hayotiyliigi va mustahkamligiga ham hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirhakimova, Feruza Kholdorjonqizi. «The state museum of history and culture of Namangan region past and today.» Asian Journal of Multidimensional Research 10.8 (2021): 84-89.

2. Abdullayev Ilxom Ikramovich NAMANGAN VILOYATI QADAMJOLARI: TARIXIY ILDIZLARI // Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. 2022. №4.

3. <https://kun.uz/25383875?q=%2Fuz%2F25383875>

4. <https://uzbekistan.travel/uz/o/namangan-ziyoratgohlari-bibi-ona-yodgorligi-va-bibi-naima-ona-maqbarasi/>